

تسلیم چک بعنوان رشوه

آیا تسلیم چک بعنوان رشوه مشمول ماده ۱۴۲ قانون مجازات عمومی بوده و مقررات ماده ۱۴۶ آن قانون نسبت بچک هم قابل اجراست یا خیر؟

طرح مسئله:

شخصی چکی را بعنوان رشوه تسلیم مامورین شهربانی مینماید. چک مزبور پس تنظیم صورت مجلس جهت تعقیب راشی بدادسرا فرستاده شده متهم در مراحل تحقیق به تسلیم چک بعنوان رشوه اعتراف نموده و پرونده امر پس از انجام تحقیقات منتهی بصدور قرار مجرمیت و بالتیجه کیفرخواست گردیده دادگاه اتهام انتسابی را محرز دانسته متهم را بحبس تادیبی محکوم و ضمناً در اجرای ماده ۱۴۶ قانون مجازات عمومی حکم بضبط چک مذکور میدهد. اشکالاتیکه در مسئله مطروحه بنظر رسیده و مورد بحث قرار گرفته اینکه با توجه بماده ۱۴۲ قانون مجازات عمومی که صراحت دارد براینکه:

« هر گاه کسی برای اقدام باصری یا امتناع از انجام امری که از وظایف اشخاص مذکور در ماده ۱۳۹ (ماده يك قانون ارتشاء) و ۱۴۰ میباشد وجه یا مالی بدهد راشی محسوب و در صورتیکه از مستخدمین دولت باشد مجازات مرثشی را خواهد داشت و اگر از مستخدمین دولت نباشد بدو ماه الی یکسال حبس تادیبی یا بتأدیه غرامت از یکصد تومان الی یکهزار تومان محکوم خواهد شد. »

اصولاً چک هم در اعداد اموال و وجوه مندرج در ماده ۱۴۲ قانون مجازات عمومی بشمار میآید و میتوان تسلیم کننده چک را راشی دانسته مجازات نمود؟ و در صورتیکه بتوان تسلیم کننده چک را قابل مجازات دانست آیا در مقام اجرای ماده ۱۴۶ محکمه چه حکمی باید صادر کند؟ حکم بضبط برگ چک یا بضبط وجه آن؟ در صورتیکه حکم دادگاه ضبط وجه چک باشد هر گاه صادر کننده چک در بانک (محال علیه) محل نداشته باشد و چک بلامحل بوده تکلیف چیست؟ میتوان صادر کننده چک را بعنوان بلامحل هم تعقیب و مجازات نمود یا خیر؟

بالاخره هر گاه چک مورد بحث در وجه حامل نبوده یعنی چک بنام شخص ثالثی باشد چگونه میتوان ماده ۱۴۶ قانون مجازات عمومی را نسبت بچنین چکی اعمال نمود؟ البته در خصوص موارد فوق الذکر عقاید و نظرات زیادی ابراز گردیده که ذکر تمام عقاید مختلف از بحث مقاله خارج است!

فلذا منحصرأ بدرج عقیده سه دسته از صاحب نظران و سپس عقیده نویسنده مقاله بطور اختصار مبادرت میشود.

الف. - عده‌ای معتقدند تسلیم چک را نمیتوان رشوه دانست چه ماده ۱۴۲ قانون مجازات عمومی صراحت دارد بر اینکه « هر کس برای اقدام باسری... وجه یا مالی بدهد... الخ » و ماده ۱۴۶ هم دلالت دارد بر اینکه :

« در هیچ موقعی اشیاء یا وجوهی که راشی بعنوان رشوه داده است باو مسترد نخواهد شد. وجوه و اموال منبور به منفعت خزانه دولت ضبط میشود. » و قانون گزار در مواد فوق‌الذکر تسلیم کننده وجه و مال و شیئی را راشی و قابل مجازات دانسته و چک وجه و مال و شیئی نیست که بتوان تسلیم کننده آنرا مجرم دانست و مجازات نمود مضافاً باینکه اگر تسلیم چک را رشوه بدانیم اجرای ماده ۱۴۶ قانون مجازات عمومی در عمل با اشکالاتی مواجه میشود که از آنجمله است بلامحل بودن چک.

ب. - عده‌ای دیگر معتقدند تسلیم چک رشوه بوده و تسلیم کننده راشی محسوب است و قابل مجازات زیرا در عرف تجارתי و در بین مردم همیشه از چک بعنوان وجه تعبیر میشود و در واقع چک قائم مقام وجه است و در اجرای حکم دادگاه هیچ اشکالی متصور نیست یعنی حکم دادگاه ضبط چک و بالنتیجه ضبط وجه چک میباشد و چنانچه هنگام اجرای حکم محرز شود که صادر کننده چک در بانک محل نداشته است و چک بلامحل است ماده ۲۳۸ مکرر قانون مجازات عمومی درباره نامبرده قابل اجراست و هرگاه چک بنام شخص ثالثی بود دایره اجرا بقائم مقامی محال له وجه چک را از بانک وصول و بنفع خزانه دولت ضبط می نماید.

ج. - نظر دیگریکه ابراز شده اینست که مراجع تعقیب به محض وصول چنین پرونده‌ای باید قبل از هر نوع اقدامی از بانک (محال علیه) استعلام نمایند که آیا چک محل دارد یا خیر در صورتیکه چک بلامحل بود تسلیم کننده چک اصولاً قابل تعقیب نیست زیرا نامبرده برگ بی ارزشی را بعنوان رشوه داده که مالیت ندارد و شاید در واقع نفس الامر منظورش خودداری از دادن رشوه بوده و عمداً چک بلامحلی را تسلیم نموده باشد و هرگاه چک محل داشت آنوقت صادر کننده چک قابل تعقیب و مجازات میباشد و بنا بعقیده ایندسته اشکالات چک بی محل از بین میرود.

اما نظر نویسنده مقاله اینست که تسلیم چک بهر حال مشمول مقررات مربوط رشوه میباشد چه چک اصولاً و قانوناً و عرفاً برگ بی ارزش نبوده و بین مردم دارای اعتبار و ارزش خاصی میباشد و در واقع بمنزله وجه است خصوصاً آنکه قانونگزار در ماده ۱۰ قانون دیوان جزای عمال دولت مصوب ۲۰ آبانماه ۱۳۰۸ در مقام توضیح کلمه ارتشا تصریح می نماید اینکه:

« مقصود از کلمه ارتشا مذکور در قوانین مربوط بارتشا اخذ

وجه یا مال یا اخذ سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی است از طرف... الخ » اخذ سند پرداخت را هم رشوه دانسته و سند مندرج در ماده فوق اعم از سند رسمی یا عادی است در صورتیکه قانونگذار اخذ سند عادی قابل پرداخت را رشوه دانسته بسیار بعید بنظر میرسد تسلیم چک را که از سند عادی مهمتر و دارای ارزش و اعتبار خاصی است رشوه نداند

ویر اجرای ماده ۱۴۶ درباره چک هیچ ایرادی وارد نمیباشد چه منصرف از ضبط چک ضبط وجه چک است نه برگ چک همانطور که در محاورات شنیده میشود مردم میگویند چکی بابت فلان حساب دادم که مراد وجه چک است نه برگ چک که فاقد ارزش است و بالتیجه صادرکننده چک باید منتظر عواقب صدور چنین چکی باشد و برای آنکه مجریان حکم نیز دچار اشکال نشوند بهتر است محکمه مامور رسیدگی در حکم خود چنین قید نماید که متهم بفلان مدت حبس محکوم میشود و نیز محکمه حکم به ضبط مبلغ --- ریال وجه مندرج در چک شماره میدهد که باتخاذ چنین روشی اشکالات یادشده در فوق مرتفع و حکم قانون اجرا خواهد شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی